Abonamentul

Pentru monarchie:
Pe an 12 cor., 1/2 an 6 cor., 1/4 an 3 cor.

Pentru străinătate:
Pe 1 an 18 frcs., 1/2 an 9 frcs., 1/4 an 4 frcs. 50 cm.

Foea apare în fie care Sâmbătă.

# Unirea

Fóe bisericéscă-politică.

Inserţiunĭ

Un şir garmond: o dată 14 fil., a doua óră 12 fil., a treia óră 10 fil.

Tot ce privesce fóea, să se adreseze la »Redacţiunea şi Administraţiunea Uniriĭ« in Blas.

Anul X. | Blaş 8 Decembre 1900. | Numĕrul 49.

## Epistola enciclică

### a preasfinţituluĭ Domnuluĭ nostru Leo Papa XIII.

Despre

### Isus Christos Rĕscumpĕrătoriul.

Venerabililor Fraţĭ Patriarchĭ, Primaţĭ. Archiepiscopĭ, Episcopĭ şi celor alalţĭ Ordinarĭ, carĭ petrec în pace şi comuniune cu Scaunul Apostolesc.

**Leo PP. XIII.**

**Venerabilĭ Fraţĭ!**

*Mântuire şi binecuvîntare apostolescă!*

(Fine.)

Se vede decĭ limpede, că aceia, mintea cărora respinge stăpânirea luĭ Christos, se rĕscólă cu voinţă cerbicósă împotriva luĭ Dumnezeŭ. Înse scoşĭ fiind de sub puterea luĭ Dumnezeŭ, eĭ de aceea totuşĭ nu vor fi maĭ liberĭ: eĭ cad sub vre o putere omenéscă; căcĭ de-a rîndul îşĭ aleg pe óre cine, de care să asculte, căruia să i-se supună, învĕţătura căruia să o urmeze. Eĭ afară de aceea mintea sa osebită de la împărtăşirea lucrurilor celor dumnezeescĭ şi-o strîmtoresc în un cerc maĭ ângust de sciinţă, şi chiar şi la lucrurile acelea, carĭ le cunosc prin raţiune, vor ajunge maĭ puţin pregătiţĭ spre progres. Sînt adecă în firea lucrurilor nu puţine puncte, spre cuprinderea şi luminarea cărora învĕţătura dumnezeéscă contribuesce fórte mult. Şi nu a rare orĭ pedepsesce Dumnezeŭ sumeţia aşa, că îĭ lasă, să nu vadă adevĕrul, ca eĭ să se pedpséscă chiar în aceea, în ce aŭ pĕcătuit. Din amîndóuĕ causele acestea a dese orĭ se póte vedé, cum ómenĭ înzestraţĭ cu facultăţĭ spirituale eminente şi cu erudiţie mare totuşĭ în scrutarea naturiĭ ajung la resultate aşa de absurde, cât nime n'a rătăcit maĭ rĕŭ de cât eĭ.

Nu sufere decĭ nicĭ o îndoélă, că în viaţa creştinéscă înţelegerea are, să se supună tótă şi pe deplin auctorităţiĭ luĭ Dumnezeŭ. Dacă prin aceea, că raţiunea se subordinéză auctorităţiĭ, sumeţia aceea a spirituluĭ, carea deprinde o putere aşa de mare asupra nóstră, se simţesce restrînsă şi în cât va vătĕmată, acésta e cu o dovadă maĭ mult, că în creştin are, să fie mare nu numaĭ stăpânirea voinţeĭ, ci şi cea a minţiĭ. Şi acésta să o ĭea în socotinţă aceia, carĭ în religiunea creştină îşĭ închipuesc şi ar dori o normă de gândire şi de lucrare, a căreĭ poruncĭ să fie maĭ elastice, şi carea fiind cu mult maĭ îngăduitóre faţă cu firea omenéscă să pretindă de la noĭ saŭ nicĭ o stăpânire saŭ numaĭ o stăpânire maĭ puţintea. Ómeniĭ aceştia nu pricep destul de bine esenţa credinţeĭ şi a instituţiunilor creştine; eĭ nu vĕd, ca pretutindenia ne întîmpină „Crucea" ca pildă a vieţiĭ şi ca flamură vecĭnică pe sama tuturor acelora, carĭ vor, să fie învĕţăceiĭ luĭ Christos nu numaĭ după nume, ci întru adevĕr şi cu faptele.

A fi viaţă se cuvine numaĭ luĭ Dumnezeŭ. Tóte cele alalte fiinţe se împărtăşesc în viaţă, dară nu sînt viaţă. Éră din toţĭ veciĭ şi după firea sa este „viaţa" Christos, în ce chip e dînsul şi adevĕrul, pentru că el e Dumnezeŭ din Dumnezeŭ. De la dînsul ca de la isvorul cel maĭ de pe urmă şi maĭ înalt s'a vĕrsat şi se va vĕrsa neîncetat în lume tótă viaţa; tóte, cele ce sînt, sînt printr'însul, tóte cele ce viéză, viéză printr'însul, pentru că „tóte" prin Cuvîntul „s'aŭ făcut, şi fără de dînsul nimic nu s'a făcut, ce s'a făcut". — Şi acésta are, să se înţelégă despre viaţa cea din natură; dară o viaţă cu mult maĭ bună şi maĭ înaltă am amintit deja maĭ la deal, carea a purces din bunătatea luĭ Christos, adecă viaţa daruluĭ, a căreĭ sfârşit nespus de fericit e viaţa măririĭ, la care aŭ, să se îndrepte tóte gândirile şi lucrările. În aceea constă tótă esenţa învĕţăturiĭ şi legilor creştine, ca „din pĕcate scăpând, să vieţuim cu dreptate", [1]) adecă întru vîrtute şi sfinţenie, în carea constă viaţa morală în legătură cu sperarea cea de tot neîndoită întru fericirea vecĭnică. Înse cu adevĕrat şi în chip propriŭ şi potrivit spre mântuire dreptatea nu se nutresce cu nicĭ un alt lucru, fără numaĭ cu credinţa creştină. „Dreptul din credinţă va fi viŭ. [2]) Fără de credinţă nu este cu putinţă a placé luĭ Dumnezeŭ." [3]) Aşa dară urzitoriul, părintele şi nutritoriul credinţeĭ Isus Christos însu-şĭ este acela, carele păzesce şi susţine în noĭ viaţa morală, şi acésta o face maĭ ales prin mijlocirea bisericiĭ; căcĭ dînsul după sfatul sĕŭ cel preabun şi preaînţelept ĭ-a încredinţat acesteia spre adminstrare mijlócele, carĭ să nască viaţa, despre care grăim, şi dacă o aŭ născut, să o păzéscă, éră dacă s'a stîns, să o înoéscă. Puterea creatóre şi păzitóre a vîrtuţilor celor spre mântuire se stirpesce decĭ dacă învĕţătura moravurilor se despărţesce de credinţa cea dumnezeéscă, şi întru adevĕr aceia, carĭ vor, ca moravurile să se îndrepte spre onestitate singur numaĭ prin învĕţătura raţiuniĭ, lipsesc pe om de dignitatea cea maĭ mare, şi spre primejduirea luĭ cea maĭ mare îl aruncă din viaţa cea supranaturală jos la cea naturală. Nu că dóră omul nu ar puté, să cunóscă maĭ multe poruncĭ de ale firiĭ şi să le păzéscă cum se cade, ci chiar şi dacă le-ar cunósce tóte şi le-ar păzi făr de nicĭ o greşélă în tótă viaţa, ceea ce făr de ajutoriul daruluĭ Rĕscumpĕrătoriuluĭ nu póte, să o facă, totuşĭ lipsit fiind de credinţă înzădar ar spera mântuirea cea vecĭnică. „De nu va rĕmâné cine va întru mine, se va scóte afară ca mlădiţa, şi se va usca, şi o vor aduna, şi o vor băga în foc, şi va arde. [4]) Cel ce nu va crede, osîndi-se va." [5]) În sfârşit avem înaintea ochilor fórte multe dovedĭ, carĭ ne arată, cât de mare e preţul onestităţiĭ acesteia despreţuitóre de credinţa dumnezeéscă, dacă se privesce numaĭ ea de ea, şi ce fel de róde aduce ea. Cum se face, că pe lângă o silinţă aşa de mare de a întemeia şi de a adauge binele public statele totuşĭ slăbesc din zi în zi tot maĭ mult şi sînt aprópe bolnave în lucrurĭ aşa de multe şi de însemnătate aşa de mare? Adevĕrat că ómeniĭ susţin, că societatea civilă îşĭ este şie-şĭ de ajuns, că eĭ póte, să-ĭ mérgă bine şi fără de scutul instituţiilor creştine, şi că ea póte, să-şĭ ajungă scopul şi numaĭ cu silinţa sa. De aceea preferesc administrarea numaĭ luméscă a lucrurilor publice aşa, că în administrarea statelor şi în viaţa publică a poporĕlor se vĕd din zi în zi tot maĭ puţine urme de ale religieĭ strămoşescĭ. Dară eĭ nu bagă destul de bine în samă, că ce fac. Căcĭ dacă se delătură sancţiunea dumnezeéscă a bineluĭ şi rĕuluĭ, nu se póte, ca legile să nu fie lipsite de auctoritatea cea maĭ de frunte, şi dreptatea să se cutropéscă, éră acestea dóuĕ sînt legăturile cele maĭ tarĭ şi maĭ de lipsă ale însoţiriĭ civile. Tot asemenea dacă se delătură o dată sperarea şi aşteptarea bunurilor netrecĕtóre, atuncĭ e în de mână pofta însetoşată a celor trecĕtóre, şi fiesce care om se va sili din rĕsputerĭ, să tragă la sine dintr'însele, câte numaĭ va puté. De aci urméză apoĭ rîvnirea, pisma, ura, apoĭ sfaturĭ de cele maĭ fărădelege, silinţa de a arunca la pămînt orĭ ce putere de a guverna, şi silinţe destructive nebune. Nu esistă pace în afară, nicĭ siguranţă înlăuntru, şi viaţa comună o fac hîdă fărădelegile.

Pe lângă o luptă aşa de mare a patimilor şi pe lângă o primejdie aşa de mare avem orĭ să ne temem de perirea cea maĭ înfricoşată orĭ să cercăm de timpuriŭ un mijloc potrivit de îndreptare. A ţiné în frîŭ pe criminalĭ, a lucra spre îndreptarea morală a poporuluĭ şi a stîrni frică de fărădelegĭ prin prevedere legală e bine şi de lipsă, înse acestea singure nu conduc la scop. Din un punct de vedere maĭ înalt are, să se cerce îndreptarea poporĕlor; are, să se cheme întru ajutoriŭ o putere maĭ mare de cât cea omenéscă, o putere, carea să pătrundă în lăuntrul spiritelor, să le readucă la consciinţa datorinţeĭ şi ast fel să le facă maĭ bune, adecă chiar aceea-şĭ putere, carea scăpase deja o dată lumea de perire, pe când ea fuse cuprinsă de rele cu mult maĭ marĭ. Să se delăture pedecile şi să se facă, să învie şi să se întăréscă în stat spiritul creştin, şi statul se va însănătoşa. Va înceta pe încet lupta claselor maĭ de jos cu cele maĭ înalte, şi prin respect împrumutat vor dobîndi temeiŭ tare drepturile împrumutate. Dacă vor asculta de Christos, atuncĭ atât ceĭ bogaţĭ cât şi ceĭ sĕracĭ îşĭ vor păzi datorinţa; vor simţi, că uniĭ aŭ, să păzéscă dreptatea şi dragostea, éră ceĭ alalţĭ stăpânirea de sine şi înfrînarea, dacă vor, să se mântuéscă. Însoţirea casnică se va întemeia bine sub scutul temeriĭ celeĭ bune de Dumnezeŭ, carele dă poruncĭ şi oprelişţĭ, şi tot în acela-şĭ chip vor ajunge în popor la putere poruncile acelea, carĭ le poruncesce deja firea însă-şĭ, adecă poruncile, că e cu drept, ca ómeniĭ să respecteze puterea legitimă şi să asculte de legĭ, şi că eĭ să nu facă rĕsvrătirĭ şi conjuraţiunĭ. În acest chip unde legea creştină rînduesce tóte, şi unde acesteia nu i-se pune nicĭ o pedecă, acolo se va păzi de la sine rîndul statorit de provedinţa dumnezeéscă, şi dintr'însul va odrăsli si-

---

1) I Petr. 2, 24.
2) Gal. 3, 11.
3) Evr. 11, 6.
4) Ĭo. 15. 6.
5) Mr. 16, 16.

guranța și bunăstarea. Binele public pretinde deci, ca ómenii să se întórcă la acela, de la care ar fi căutat, să nu se depărteze nici o dată, la acela, care e calea și adevĕrul și viața, și a nume nu numai singuraticii, ci preste tot societatea omenéscă. În acésta are, să se așeḑe din nou Christos Domnul ca întru birninţa sa, și are, să se facă, ca viața aceea, carea a purces de la dînsul, să o priméscă întru sine toți membrii și tóte părțile statului, poruncile și oprelіștile legilor, instituțiunile publice, școlile, dreptul matrimonial și familiar, casele bogaților și lucrătoriile muncitorilor. Și nime să nu trécă cu vederea, că de la acésta atîrnă civilisația popórĕlor cea așa de mult dorită, căci acésta o nutresc nu întru atâta bunătățile și plăcerile cele trupesci, cât mai vîrtos cele ale spiritului, cari sînt moravurile cele vrednice de laudă și deprinderea virtuților.

Cei mai mulți sînt înstrăinați de Isus Christos mai mult din nesciință de cât din rea voință. Fórte mulți sînt adecă aceia, cari își aleg de obiect al studiului sĕu pe om și lumea, ér fórte puțini, cari își aleg pe Fiul lui Dumnezeu. În rîndul cel dintâiu are deci, ca sciința să alunge nesciința, pentru ca Christos să nu se respingă ori despreţuéscă ca un necunoscut. Pe toți creștinii din tótă lumea îi rugăm cu de-adinsul să-și dea tótă silința, ca după putință să cunóscă pe Rĕscumpĕrătoriul sĕu; că dacă vor căuta la el cu minte sinceră și cu judecată sănătósă, atunci vor cunósce, că nimica nu póte, să fie mai bun de cât legea lui, nimica mai dumnezeesc de cât învĕțătura lui. Spre acest scop va fi de ajutoriu fórte mare auctoritatea și silința vóstră, Venerabilii Frați, pe cum și rîvna și sirguința Clerului întreg. Să priviți de partea cea mai de frunte a oficiului vostru, ca să săpați în suflete idea adevĕrată și așa zicênd icóna lui Isus Christos, să aruncați lumină preste dragostea, binefacerile și rînduelile lui, și anume în scris și cu graiul, în școlile de prunci, în gimnasii, în adunări, ori unde vi-se îmbie prilej. De acelea, cari se numesc drepturile omului, mulțimea a auḑit destule: audă în sfârșit óre ce și despre drepturile lui Dumnezeu. Prilej bun spre acésta, pe cum am spus deja, îmbie deja rîvna cea dréptă trezită la mulți, și mai ales dragostea acésta față cu Rĕscumpĕrătoriul cea dovedită prin atâtea feluri de demonstrațiuni, carea, dacă asta e voea lui Dumnezeu, o vom da véculuí următoriu ca presemn al unui timp mai bun. E înse vorbă de un lucru, care nu este iertat a se spera de airea, fără numai de la darul lui Dumnezeu, și de aceea să cercăm cu de-adinsul, ca prin rîvnă comună și prin rugăciuni neîncetate să plecăm pe Atotputernicul Dumnezeu spre milă, ca să nu lase, să péră aceia, pe cari i-a scăpat vĕrsând sângele sĕu: caute cu milă la timpul nostru, carele adevĕrat că a pĕcătuit mult, dară în schimb spre espiare a și suferit multe nĕcasuri, și îmbrățișând întru dragoste pe ómenii tuturor popórĕlor și tuturor nemurilor să-și aducă a minte de cuvintele acestea ale sale: „Eu de mĕ voiu înălța de pe pămînt, pe toți îi voiu trage la mine." [1])

Ca chizeșie a darurilor lui Dumnezeu, și ca dovadă a bunăvoinței Nóstre părintesci, Venerabili Frați, împărtășim în Domnul Clerului și poporului nostru întru dragoste binecuvîntarea Apostolécă.

Dat în Roma la s. Petru în 1 Novembre 1900, anul al dóuĕ zeci și treilea al Pontificatului nostru.

*Leo PP. XIII.*

[1]) Io. 12, 32.

**Recatolisirea universității din Budapesta.** — „Germaniei" din Berlin i-se raportéză în 28 Nov. din Budapesta următórele: „În ședința ultimă a facultății iuridice de la universitatea din Budapesta, s'a pertractat, sub presidiul decanului Dr Mariska o afacere, carea stă în legătură cu ceea ce s'a întîmplat astă primăvară, adecă cu spurcarea crucii de pe mai multe coróne ale statului, cari sînt aplicate pe clădirea cea nóuă a universității. Din prilejul întîmplării acesteia, carea de altmintrea nici până în ziua de astăzi nu e limpeḑită, întru cât privesce urzitorii ei, tinerimea universitară creștină într'un memorand a îndreptat către ministrul cultelor și instrucției Dr Wlassits recercarea, ca pe calea senatului universitar să pórte la universitate grije de scutirea energică a crucii, și a făcut propunerea, ca crucea să se aplice în tóte localitățile universității. Cererea acésta a tinerimii universitare ministrul cultelor Dr Wlassits o a transpus facultății iuridice a universității de aici spre dare de părere. Referentul facultății a fost profesorul sciintelor politice Dr Csonka. Pe basa raportului s'au primit deci în ședința amintită la început următórele propuneri: Neluându-se în considerație cererea tinerimii universitare se aplică crucea în sala festivă și de consiliu a universității și se folosesce la promoțiile de doctori, pe cum și la prestările de jurămînt. Disposiția acésta își are originea în organisația universității din Budapesta, și ea așa s'a observat începênd de la Maria Teresia și până în timpul mai nou, când singuratici rectori au delăturat pe încet crucea fără conclusul senatului și fără permisie ministerială. Facultatea iuridică s'a pronunțat mai de parte pentru restaurarea stării de drept celei de mai înainte și conform acesteia a propus, să se restaureze oficiul de predicator universitar și intituirea unei catedre pentru etica creștină. În ședința aceea a facultății iuridice a ajuns pe tapet și serbarea centenarului al nóuĕlea al catolicismului în Ungaria, și facultatea a hotărît, ca anul acesta așa de memorabil în istoria Ungariei să-l celebreze a nume într'o ședință festivă."

Firesce că lucrurile acestea ori cel puțin cea mai mare parte a lor vor rĕmânè de o cam dată pia desideria. Ele și multe altele póte că se vor realisa, când universitarii creștini se vor dovedi mai apoi și în viața publică nu numai de antisemiți, ci de creștini.

## Revistă politică.

**Din Patrie.** Parlamentul se ocupă cu desbaterea bugdetului în general și cu alegerea de custode al corónei. La demnitatea acésta în o ședință comună a magnaților și a deputaților a fost ridicat prin aclamațiune contele Széchenyi Béla.

# Feuilleton.

## Primul congres austriac contra sclavagiului.

Divinorum divinissimum cooperari ad salutem animorum.

I.

Însuflețită de acestea cuvinte, scrise pe steagul ei, sodalitatea s. Petru Claver a conchemat pe zilele 20, 21 și 22 Novembre primul congres austriac antiesclavagist în Viena. Decursul acestui congres a fost imposant și vrednic de măreța ideiă întru a cărei serviciu s'a angajat între altele și sodalitatea s. Petru Claver. Ideia este: eliberarea negrilor din Africa, eliberarea trupéscă din cătușele înfricoșatei robii prin nimicirea sclăviei și eliberarea sufletéscă din cătușele, din lanțurile și de sub puterea celui rĕu, prin increștinarea lor.

Aceleași ființe ca și noi, înzestrate cu aceleași însușiri, cu aceleași capacități naturale ca și noi, cari ca și noi au un suflet nemuritor și cu destinație pentru fericirea de veci; pentru cari chiar ca și pentru noi și-a vărsat prețiosul sĕu sînge Mântuitoriul lumei, astăzi, la sfârșitul veacului luminei zac înca în întunerec; întunerec orb, negru, fără o rază luminósă de libertate, și mai ales fără a cunósce raza dătătóre de viéță a adevĕratei credințe. Întru adevĕr îl cuprinde pe om un fel de disgust amar, un fel de revóltă sufletéscă prea îndreptățită când se gândesce la acest înfiorător anachronism al timpului nostru.

Prima ședință a congresului s'a început Marți în 20 l. c. séra la 7 óre; ședință de constituire și bineventare. Dr. Mioni din Triest, președintele comitetului aranjator, salută pe cei presenți propunênd apoi de președinte al congresului pe contele Kuefstein, de vice-preș. I. pe Prelatul Dr. Fischer-Colbrie vice-preș. II. Contele Fr. Harrach, notari preoții Krubic și Albert. Urméză salutările vice-primariului Neumayr în numele poporului vienez, și a altor representanți episcopesci și a unor misionari presenți. În urmă vorbesce Dr. Fischer - Colbrie, espunênd pe larg istoria mișcării antisclavice, a cărei început concade cu începutul bisericei creștine. Întemeietoriul acestei biserici a poruncit: să iubesci pe deaprópele tĕu, ca pe tine însuți, și pe temelia iubirii stă biserica până azi.

Adevĕrata iubire a deaprópelui și adevĕrata egalitate universală abia cu creștinismul și-a luat începutul pe pămînt. Nu cum-va sciința ori cultura, sau póte filosofii greci ori juriști români au rupt lanțurile sclăviei? Nu, nici decum, ci singur numai adevĕrul predicat de biserica creștină. Filosofii greci clasificau de pildă uneltele de lucru în unelte nevețuitóre (plug, car) și în vețuitóre d. e. bou, *sclav*, cai etc. éră marii juriști romani, starea acésta nedréptă a sclavilor o sancționau cu sacrosanctele lor formule de drept.

Biserica înse prin rostul apostolului neamurilor vestesce căderea zidului de despărțire dintre popor și popor, dintre bogat și sĕrac, dintre libĕr și sclav. Nu este întru Christos Grec și Barbar, libĕr sau rob, ci toți sîntem frați! Ér principele apostolilor, s. Petru aduce aminte credincioșilor, că omul este de un preț nemĕsurat: prețul lui nu este aur ori argint, ci sîngele rĕscumpĕrător al Fiului omenesc.

În principiu dară biserica deja la începutul ei a desființat sclavagiul, și de 19 veacuri lucră în continuu pentru desființarea faptică a aceluia. Cum a lucrat, va spune un singur esemplu: La începutul veacului al 2-lea se convîrtesce prefectul Romei, s. Hermes. În ziua de Pasci când fu botezat dimpreună cu întréga familie și cu toți sclavii sei, la toți acești sclavi în numĕr de 1250 le-a redat libertatea provĕḑêndu-i cu tóte cele de lipsă de a putea trăi ca liberi.

Ilustrul vorbitor amintesce apoi lucrările singuraticelor veacuri în contra sclavagiului și se opresce ceva mai mult la apostolul sclavilor la s. Petru Claver. Când după descoperirea Americei, comerciul cu sclavii luase un avînt din cele mai teribile

În provinţă apoi, patrioţii noştri s'aŭ ocupat cu serbări în onórea poetului Vörösmarty — din incidentul aniversării a suta de la nascerea lui. Locul serbărilor a fost Alba-regală, la acestea a luat parte şi guvernul. Aŭ fost înse serbări în mĕsură mai mică şi prin alte oraşe şi mai ales pe la institute culturale.

**Italia.** Italienii s'aŭ pus pe lucru şi încă cu mare zel. Ba zelul lor e aşa de mare, de acum de un timp în cóce parlamentului nu-i mai sînt de ajuns zilele de muncă lăsate de Dumnezeŭ. Se ţin şedinţe şi Dumineca. Motivul e ura, ce guvernul o are faţă de biserică. În şedinţe, se înţelege, mai mult ca ori ce rĕsună cuvintele de patrie şi rege. Cu finanţele mult nu-şi bat capul. Adecă éră să zic tot şi-l bat, căci se nisuesc, ca să le rĕmână un plus de câte va milióne. Mai mult nu se póte, după ce contingentul armatei nu se póte reduce, căci atunci Italia ar pica din rangul de mare putere.

Mai pregătesce guvernul un proiect pentru resolvare cestiunei sociale şi va lua mĕsuri pentru estirparea anarchiştilor, dovedindu-se cele de până acum de nesuficiente.

Că ajunge-va la resultat, venitoriul va dovedi. Atâta e sigur, că cel ce subsapă auctoritatea altora, nu-şi va puté ţiné nici pe a sa.

**Transvaal.** Bĕtrânul president Krüger a părăsit Franţa. A fost bine primit pretutindenia, cu ovaţiuni l'aŭ întimpinat în tóte părţile Franţei, pe unde numai a umblat. Simpatiile, ce le-aŭ manifestat Francezii i-aŭ prins bine neînfrîntului preşedinte, l'aŭ făcut să uite pe câte va clipe starea tristă a patriei, în fruntea căreia stă, dar în fine aŭ fost numai simpatii manifestate prin vorbe, ori cel mult prin nisce serbări puse la cale în onórea lui. Iniţiativă în favorul Burilor nu s'a luat. Tot ce a primit de la guvernul francez a fost încredinţarea, că guvernul francez nu va pune pedeci, dacă vre un stat s'ar angaja de mijlocitor al păcii între Buri şi Anglezi. Ba dacă va fi cu putinţă va şi secunda o atare mijlocire. Ăsta a fost tot resultatul petrecerii lui Krüger în Franţa. Dar şi acesta a fost de ajuns pentru ca să-i insufle curaj pentru causa, ce o represintă.

Iniţiativa de mijlocitoriŭ al păcii, spera Krüger, că o va lua făimosul iubitor de dreptate împĕrat al Germaniei. Mare i-a fost înse lovitura, când călĕtorind spre Berlin, pe cale, în Köln, primi scirea, că împĕratul Wilhelm nu póte să-l priméscă.

Faptul acesta se esplică în mai multe multe forme. Póte că cea mai probabilă va fi, că Germania nu voesce să se strice cu Anglia, cu carea este de acord în chestiunea chineză, cu atât mai vîrtos, că Anglia de la începutul răsboiului a declarat de inimică ori ce putere, carea ar lua în apĕrare pe Buri.

Ast fel stând lucrul, Krüger îşi va cerca norocul la curtea din Hollanda. Póte că Hollandezii să se şi întrepună pentru Buri din causa legăturilor de sânge, ce le aŭ cu dinşii.

În Transvaal apoi s'aŭ făcut modificări. Generalissimul Roberts a părăsit câmpul de luptă, ér locul lui l'a ocupat generalul Kitchener, vestit prin crudimile sale din Egipt. La propunerea lui, guvernul anglez va decreta starea de asediŭ pentru provinţele Burilor, ca aşa să-i înfrice pe aceştia de la continuarea luptei. Pentru ca să-şi motiveze planul, guvernul anglez, a recurs la minciună, că suveranitatea Angliei în Africa sudică e ameninţată acum mai mult ca ori când. Burii s'aŭ recules, spun Anglezii, şi o armată de 30,000 de ómeni s'a arĕtat prin ţinuturile ocupate de Anglezi. Ba mai mult. Purtarea Burilor din Transvaal, rĕscólă şi pe cetăţenii pacînici din ţara Cap. E de lipsă deci, conclud Anglezii, pentru restabilirea liniştei publice, că să se proscrie şi esecute toţi aceia, cari continuă a se purta în mod duşmănos faţă de Anglia.

Mĕsurile de teróre ce se vor lua în republicele Africei de sud şi decretul de adnexare a Oranjelui şi Transvaalului, care probabil se va şi promulga zilele acestea cu ocasiunea deschiderii parlamentului anglez, vor face să dispară pe un timp óre care nu numai republicele Oranje şi Transvaal, ci chiar şi bravul popor bur.

## Sfinţirea bisericei din Gârbova-inf.

— raport special —

Nimic nu va perpetua aşa bine şi într'un mod demn serbările iubilare ale sf. Uniri. de cât bisericile şi şcólele ridicate în acest an aniversar. Lucrul acesta a fost priceput de cei competenţi şi ca urmare putem nota faptul. că nici într'un an nu s'aŭ făcut atâtea sfinţiri de biserici. câte în acesta. Dintre tóte cea mai pompósă a fost sfinţirea bisericei din *Gârbova-inf.* districtul protopopesc al Aiudului. Comuna acésta fiind aprópe de Blaş — cel mult trei óre cu trăsura. — sfinţirea ei a sevîrşit-o însuşi Î. P. S. Mitropolit Victor.

Spre a putea îndeplini tote ceremoniile prescrise la consecrarea bisericelor, iubitul Archiereŭ a plecat din Blaş cu trăsura Sâmbătă în 24 Nov. la órele 11 a. m. în-

biserica trimise între alţii şi pe Petru Claver, ca apostol al sĕŭ. care timp de 40 ani, zi de zi, a aşteptat corabiile cu sclavi în portul din Cartagena, lucrând în spiritul bisericei catolice: legând şi turnând oleiŭ pe ranele sufletului.

Câtă diferinţă între biserica catolică care cu mai puţină vorbă tot de una a *lucrat* pentru libertatea omului. şi între marii frazeologi ai revoluţiunei franceze, cari abia la sfîrşitul veacului al 18-lea vestesc cu vorba drepturile omului esecutându-le înse cu *gillotina!*

Vorbitoriul revine la timpurile nóstre, vorbesce de opera cardinalului Lavigerie, de mişcarea ce o produse în Europa, mişcare al cărei echoŭ este şi primul congres austriac antisclavic, a cărui menire este de a face cunoscute acestea stări necompatibile cu demnitatea de om, nedemne de începutul veacului al 20-lea; de a câştiga pretini mişcării antisclavice. de a procura nóuĕ mijlóce şi de a desăvîrşi armonia şi sistemul ce trebue să domnéscă între feliuritele întreprinderi ce servesc aceluiaşi scop: uşurarea sorţii negrilor din Africa.

Zilele următóre ale congresului, Mercuri şi Joi s'a lucrat în secţiuni. Secţiunea I-ă sub presidiul prelatului Dr. Fischer-Colbrie a avut ca obiect: Caritea creştină în serviciul misiunilor. cu 4 referenţi între cari şi contésa Ledóhowska conducĕtórea şi fundatórea sodalităţii s. Petru Claver. şi a dóua avĕnd de obiect: Propaganda creştină în serviciul misiunilor cu 3 referenţi sub presidiul ceremoniarului din Prag Hrubic.

Interesarea pentru lucrările congresului a fost fórte mare. Misionarii presenţi aŭ luat adese cuvîntul pentru ca să zugrăvéscă greutăţile. cu cari aŭ a lupta. şi să espună lipsele ce le aŭ. ca să deştepte interesul şi atenţiunea publicului şi ca să fie de ajutor întru căutarea mijlócelor mai potrivite pentru ajungerea scopului. Lucrărilor le-a premers în fie care zi câte o liturgie solemnă.

Joi în 22 l. c. séra s'a ţinut şedinţa festivă de încheiere în una din cele mai mari sale ale Vienei (Grosser Musik-vereinsaal). La acésta şedinţă aŭ luat parte peste 4 mii de persóne.

Referentul general Dr. Mioni presintă raportul asupra lucrărilor congresului. resoluţiunile fură primite în întregime. Ele cuprindeaŭ mai ales: Însemnătatea rugăciunei întru a câştiga darul lui Dumnezeŭ atât pentru convertirea africanilor, cât şi pentru întărirea şi înmulţirea misionarilor. necesitatea propagandei prin adunări. conferinţe, congrese şi publicaţiuni; sprigínirea foilor şi broşurelor edate de societăţile de misiuni, sprijinirea banală a misiunilor, în urmă se esprimă recunoscinţă sodalităţii st. Petru Claver care a aranjat congresul. recomandându-o publicului pentru sprigin şi tot o dată o rógă a convoca mai de multe ori atari congrese.

După Dr. Mioni a mai vorbit episcopul misionar Pellet din Benin (Africa) şi alţi misionari, mai apoi contésa Ledóchowska istorisesce începutul sodalităţii s. Petru Claver şi resultatele la cari aŭ ajuns, putĕnd trimite spre scopuri de misiuni în Africa, în timp de 6 ani de când sînt, 150 mii floreni, declarând în urmă. că la dorinţa congresului va fi gata a conchema peste vre-o 2—3 ani alt congres antisclavic probabil în Luzern (Elveţia). Între vorbiri a cântat escelent corul bisericei gr. cat. s. Barbara, fiind admirat de toţi.

În urmă preşedintele contele Kuefstein mulţămesce archiduceselor presente AA. Lor Maria Josefa. Maria Terezia şi Elisabeta pe cum şi Episcopilor şi Misionarilor. prelaţilor, preoţilor şi publicului present. pentru participare la congres. apoi aclaméză pe Pontificele şi pe Maiestatea Sa. ér splendidul cor de la s. Barbara intonéză himnul papal şi împĕrătesc. după cari preşedintele încheie congresul cu cuvintele: Laude-se Isus Christos.

Mĕ va acusa cine-va că am retăcut lucrul principal . . . . Mĕ grăbesc dar să declar, că banchet nu a fost.

Într'adevĕr. ce bine ar fi. dacă ar mai lipsi câte o dată şi din programul adunărilor nóstre punctul principal „Banchet“. oferindu-se plusul în bani şi chiar şi în energia morală, ce se cheltuiesce cu banchetele, spre scopul respectivei adunări. — Dar aşa ne-am pomenit!

(Va urma.)

soţit de Rsmul canonic Dr. Augustin Bunea. Suita Escelenţiei Sale a plecat încă Vineri la amiazi spre a pune în rînduială tóte celea de lipsă.

Sâmbătă la ½ 2 d. a. clopotele bisericei din Gârbova şi sunetele de treascuri vesteaŭ sosirea înaltului óspe. Cu tot timpul nefavorabil, o mulţime de credincioşi din satele vecine se adunasc în Gârbova, ér bravii locuitori din acéstă comună aşteptaŭ îmbrăcaţi în haine sĕrbătoresci pe ilustrul cap al bisericei nóstre. In capul comunei Gârbova, Mitropolitul a fost salutat de notarul *Roşian,* cărei-a adresat un cald cuvînt de bineventare. Plecând înainte a întrat în curtea şcólei pe sub o pórtă de triumf din frunze de brad cu inscripţia „Bine aţi venit!" Aci îl aşteptaŭ preoţii îmbrăcaţi în sfintele odăjdii, carî îi presentară spre sărutare crucea si evangelia şi parochul *Simion Marcu* îl salută în numele parochiei. Luând mandia şi camilafca Mitropolitul viŭ emoţionat rĕspunde, că a grăbit să vină la sfinţirea acestei sfinte biserici, căci a ţinut să esprime în persónă cuvinte de laudă şi mulţumită credincioşilor din acéstă parochie, carî deşi puţini la numĕr, totuşi punĕnd crucer lângă crucer, aŭ cruţat o sumă frumósă din care a ridicat o casă vrednică marelui Dumnezeŭ. Cuvintele Mitropolitului sincere şi pornite din o iubitóre inimă de Archipăstor aŭ stors lacrămi din inimile poporului adunat în mare numĕr. Era mângâierea de a fi făcut un lucru bun şi bucuria de a vedea în mijlocul lor pe Preotul cel mare, care nu s'a uitat la timpul nepretinesc, ci a grăbit să-şi împlinéscă datorinţa sa cu zel apostolic. Între aclamaţiile fără sfîrşit ale mulţimei, care crescea mereu, aŭ întrat în frumósa biserică, unde s'a început serviciul consecrării împreunat cu înseratul cu litie şi mânecatul. Turnându-se mastix pe piciorul de piétră s'a aşezat masa ér de piétră şi s'aŭ uns cu mir columnele şi păreţii bisericei.

Biserica, care a fost zidită de întreprindĕtorul Oltean din Blaş, e de tótă frumseţa; aşezată pe o înălţime şi avĕnd în imediată apropiere casa parochială şi şcóla ofere o privelişte înălţătóre de inimi, par că spune în limba-i tainică, că numai prin şcólă şi biserică, putem să ne desfacem de lanţurile întunerecului şi să ne ducem sus la Dumnezeŭ. Pe păretele din fundul altarului e o lespede comemorativă din marmură sură, care are următórea inscripţie, încrustată în litere de aur:

*„Acésta biserică s'a zidit la anul 1900, ér de la s. Unire 200, Sfinţită prin Escelenţa Sa Dr. Victor Mihályi de Apşa, Archiepiscop şi Mitropolit, fiind preot Simion Marcu, jude Militon Mărian, curatori: Ioan Stan, George Mărian, Simion Dancea, Ioan Stan, Gerasim Mateica, Vasile Ţarca, Petru Sêrb, Parteniŭ Stan, Atanasiŭ Dregiciŭ, învĕţător Ioan Sêrb."*

Ceremonia de Sâmbătă a ţinut până aprópe de órele 5. După serviciŭ Escelenţa Sa întorcêndu-se la casa parochială a conferit admin. interimal al Oficiului protopopesc M. On. *Teodor Fodor* distincţiunea de viceprotopop onorar şi apoi a primit pe protopretorul cercului Aiud, dl Szász József, care încă sosise întru întimpinarea sa. Fiind că în ziua acésta biserica nóstră serba amintirea sf. martir Victor, tótă preoţimea de faţă împreună cu curatorii din Gârbova şi alţi ţĕrani fruntaşi, s'aŭ presentat Escel. Sale spre a-i esprima felicitările lor. După ce prof. *Jonaş* a cântat frumosul condac al sfîntului martir, dl canonic *Dr. Bunea* îi tălmăcesce în alese cuvinte sentimentele de bucurie de cari sînt toţi cuprinşi cu acest prilej, dorindu-i să fie tot de una „stea luminósă" pentru biserica şi poporul românesc. Mitropolitul mulţumesce de acéstă surprindere şi îi pare bine că onomastica sa s'a nimerit s-o serbeze aici. Promite, că va lucra tot de una pentru fericirea credincioşilor sĕi. Atât vorbirea dlui Bunea, cât şi rĕspunsul Mitropolitului, a fost acoperit de lungile aclamări ale celor de faţă.

Duminecă în 25 Nov. sfînta liturgie s'a început la órele 8 înainte de ce ar fi început sfînta slujbă Escel. Sa a visitat cancelaria parochială. La serviciul dumnezeesc aŭ concelebrat canonicii *Dr. Bunea şi Dr. Hossu,* secr. mitrop. *Dr. Isidor Marcu,* viceprotop. *Teodor Fodor,* adm. protop. *Laurenţiŭ Pascu* din D.-Sân-Mărtin, parochii *Teodor Radu,* Mişcreac *Aurel Pascu,* Aiudul-sup. şi *Simion Marcu,* din loc. şi diaconii *Brut Micu,* ceremoniar mitrop. şi *A. C. Domşa,* redactorul nostru. Cântările le-aŭ esecutat prof. *Jonaş şi Papiŭ* ajutaţi de câţi-va clerici din Blaş, preoţi, învĕţătorî şi cantori din jur. După cântarea „Sfinte Dumnezeule" toţi aŭ ieşit şi în frunte cu praporii, în mâni cu lumini aprinse şi în sunet de clopote aŭ încunjurat de trei ori biserica şi apoi oprindu-se înaintea uşei, după cetirea rugăciunilor prescrise Archiereul a lovit de trei ori cu crucea în uşa închisă, zicĕnd psalmul: „Deschideţi boieri porţile vóstre!" după a treia lovitură se deschid uşile şi întră cu toţii în sfînta biserică, şi Mitropolitul aşézǎ pe masa sfului altar în cutie de pleŭ moştele sflor Felix, Felicissimus şi Justin şi actul comemorativ, pe care mai înainte porunci să fie cetit poporului adunat. Cutia se astupă cu mastix şi apoi se aşézǎ de asupra acoperemîntul de piétră, se unge masa cu sful mir, apoi se acopere şi se continuă sfa liturgie. După cetirea Evangeliei duminecei, cum şi a acelia de la consecrarea bisericei, Esc. Sa ţine poporului o lungă vorbire plină de învĕţături folositóre şi necesare. Le esplică între altele însemnătatea ceremoniilor sevîrşite sub ochii lor, laudă încă o dată pe Gârboveni pentru hărnicia lor şi termină împărţind tuturor binecuvîntarea. La sfîrşitul liturgiei se servesc câte-va părăstase şi se cetesc rugăciunile de deslegare pentru morţi şi apoi Mitropolitul împarte anaforă. Împărţirea anaforei a ţinut trei sferturi de óră, deşi nu aŭ venit toţi să ieie anaforă. Când s'a terminat serviciul eraŭ aprópe 1 óră. Numĕrul celor adunaţi la acéstă festivitatate se póte socoti după dreptate peste o mie, deşi după cum am pomenit, timpul fusese nefavorabil. Pe lângă popor eraŭ de faţă inteliginţa de prin împrejurime, şi o mulţime de preoţi şi învĕţători.

După puţină pausă Escel. Sa a primit preoţimea din Tr. Aiud, condusă de admin. prot. Teodor Fodor, — inteligenţa laică condusă de dl advocat Dr. Emil Gerasim, pe învĕţători ş. a. La 2. a fost banchet, la care aŭ luat parte 90 persóne.

La acest banchet primul toast l-a ridicat Escel. Sa pentru Sfinţia Sa Pontificele şi Maestatea Sa Împĕratul-rege Francisc Josif. Un remarcabil şi însufleţitor toast a ţinut Rssmul Dr. Vas. Hossu pentru Escel. Sa Mitropolitul. Cuvintele pline de entusiasm, cu cari elocventul şi de toţi iubitul canonic le-a adresat Archiereului ilustru al bisericei nóstre, aŭ deşteptat în inimile tuturora valuri de sentimente încăldite de o neclătită dragoste şi alipire faţă de cel ce pus a fost de voia lui Dumnezeŭ să conducă la ţinta fericirei pe toţi fiii bisericei sale. Bogăţia acésta de sentimente aŭ isbugnit năvalnic, când oratorul a terminat prea frumosul sĕŭ toast. Aclamările pentru Mitropolitul Victor nu mai voiaŭ să înceteze, se repeţiaŭ érăşi şi érăşi. A închinat apoi dl Dr. Bunea pentru representantul administraţiei dl prim pretor Szász, care a mulţumit în alese şi bine simţite cuvinte. Dl Fodor a beut în sănătatea canonicilor Dr. Bunea şi Hossu, dl Pascu a ridicat păharul în sănătatea admin. protop. şi pentru parochul local, ér dl advocat Gerasim pentru curatoratul şi poporul din Gârbova; a mai vorbit şi Dr. Marcu pentru întreprindĕtorul zidirei dl Oltean.

După sfîrşitul banchetului Î. P. S. Dn. Mitropolit a primit curatoratul, care i-a esprimat adêncele sale mulţumite pentru că a binevoit a le consecra biserica, şi apoi însoţit tot de dl canonic Bunea a reîntors la reşedinţa sa viŭ aclamat de mulţimea poporului.

Sara a fost producţie teatrală. S'aŭ jucat cu mult succes „Rusaliile" şi s'aŭ declamat „Dujmancele" de Coşbuc şi s'a predat monologul „Ţiganul". După producţie a urmat dans, care a ţinut până în zori.

Terminând acest raport nu putem să lăsam neamintit meritul, pe care şi l'a câştigat la vremea sa adormitul preot Sim. Pascu, care cu un zel fără obosială aduna cruceriî câştigaţi şi îi depunea la „Patria" din Blaş. De asemenea merită recunoscinţă dl paroch Marcu, neobositul notar Roşian, judele Marian şi curatoratul George Marian, cari aŭ contribuit mult la ridicarea acestor măreţe solemnităţi. De închiere adaugem, că harnicii Gârboveni pe lângă suma de 8000 fl. daţi în bani gata pentru zidirea bisericei, frumóselor case parochiali şi repararea şcólei, aŭ mai dat tot materialul necesar: piatră, cărămidă, var, nisip, lemne, apă, transport şi multe altele cari computate în bani trec peste 4000 fl. pe lângă acésta şi-aŭ comandat la firma Rétay din Pesta şi iconostasul cu 750 fl.

Fie ca pilda lor de zel şi jertfă pentru casa Domnului se afle cât mai mulţi imitatori. Şi dacă ei, de abia 500 şi ceva, cu bună înţelegere şi dragoste aŭ ridicat asemenea clădiri frumóse, alţii în mai bună stare şi mai numĕroşi, mai mult se facă.

***Rap.***

**Post script.** Aflăm că Escelenţa Sa Mitrop. Victor a trimis bisericei din Gârbova o cruce fórte frumósă sculptată în lemn şi încadrată în argint, — acésta întru amintirea consacrării bisericei.

Laudă, onóre şi mărire distinsului nostru Archiereŭ.

# Corespondinţe.

## Sinóde protopopesci.

*B. 3 Dec. 1900.*

Onorată Redacţiune!

La 29 Nov. a. c. s'a ţinut în Abrud sinodul de tómnă al tractului Roşiei-montane, ca de obiceiŭ împreună cu conferinţa învĕţătorilor. De şi conform programelor eraŭ să se pertracteze numai agende curente administrative, totuşi împrejurările esterne aŭ adus pe tapet şi chestiuni mai importante de interes general. În sinod, cu provocare la comunicatele „Unirii", s'a adus conclusul, ca să fie rugat Preaven. Ordinariat a comunica clerului *cu numele* pe restanţierii la fondul „Vancean" al preoţilor deficienţi, ca să se scie unde stagnéză afacerea acésta vitală pentru noi. Sperăm, că dorinţa acésta a nóstră, ca membri la fondul numit, va fi ascultată cu atât mai vîrtos, căci e în interesul netăgăduit al causei. Tot în sinodul acesta s'a pus basa bibliotecii tractuale, comandate fiind deja cărţi în preţ de 120 cor. din cele alese de comisiunea de 5 a preoţilor tractuali.

În conferinţa învĕţătorilor s'a accentuat lipsa unui zel mai înflăcărat din partea tuturor membrilor şi s'a iniţiat causa unei bibliotecĭ de specialitate. Merită atenţiune deosebită în tot de una cuvîntările de deschidere a presidentului acestui despărţĕmînt, ca compuse cu frumóse pregătiri şi pline de mĕdua.

În colo e de remarcat absenţa învĕţătorilor de la prândul comun, ce altă dată n'a fost. A fost de faţă numai unul. Causa Dlor înainte şi peste tóte!

La revedere pe primăvară în Roşia cu o dosă mai bună de idei regenerătóre.

***Verax.***

## La cestiunea „concubinatelor."

*Din Mărginime 20 Nov. 1900.*

Luĭ „Romeo" de pe Têrnave nu-ĭ plac continuele lamentărĭ despre starea faptică a lucrurilor în ceea ce privesce concubinatele Dsale. nu-ĭ plac, ci optimist fiind, maĭ voesce a fi şi infalibil in găsirea de mijlóce pentru stirpirea lor nu numaĭ, dar se încércă a face responsabilĭ pe preoţĭ, cărora le spune verde, că tolerând ast fel de păcate, nu pot fi la culmea împlinireĭ oficiuluĭ lor, ba că nu-şi cunosc chemarea!

Aprob pe „Romeo" atuncĭ, când voesce a pune pe tapet monstrul concubinatelor, ca scărmănându-l cu toţiĭ, care din ce parte póte şi e forte să-l estirpăm dintre credincioşiĭ, între carĭ şi-a meşterit cuibul desastros; îl aprob atuncĭ, când dă sfatul, că nu e bine, ca preotul — om inteligent fiind — să trăéscă în vrăşmăşie şi rea armonie cu notariul satuluĭ, căcĭ împreună multe bune pot face. Aşa este!

Numaĭ cât stimabilul „Romeo" acĭ e maĭ mult idealist de cât realist. Vederĭ largĭ şi idealiste sînt tot de una de respectat, dar să nu se uite: când, unde şi cum se pot acelea validita?

Isvorul concubinatelor, susţin şi acum, sînt legile politico-bisericescĭ şi nicĭ de cum neînteresarea ascunsă sub pofta de câştig, nepriceperea orĭ chiar lipsa de devotament a preotuluĭ.

Eŭ presupun, că fie care preot îşĭ cunósce greutatea chiemăriĭ sale sublime şi îşĭ ştie preţuĭ oficiul în care să află şi decĭ tot de una e la înălţimea împliniriĭ datorinţelor sale sacre.

Casurĭ escepţionale, fórte sporadice, vor fi, dar acelea nu trag mult în cumpănă!

Pedecĭ sînt, nu puţine, la împlinirea datorinţelor unuĭ preot, póte azĭ maĭ multe ca în trecut. ne luptăm cu curaj în tóte direcţiile, căcĭ dór acésta e chiemarea nóstră, o scim noĭ fórte bine, dle Romeo, dar dacă nu din tóte luptele eşim învingëtorĭ: óre al nostru e păcatul? merităm noĭ, ca se ni-se impute în dată lipsă de devotament?

Apoĭ când observă bietul preot, că cutare orĭ cutare piedecă, pe lângă cea maĭ mare bunăvoinţă şi ostenélă, nu-ĭ succede a o delătura şi în necazul sëŭ începe a lamenta, a să plânge către fraţĭ asceptând mângâiere orĭ sfat: óre paradox e acesta şi sindejosire?!

Eŭ zic că nicĭ una, nicĭ alta, ci o sinamăgire, căcĭ în loc de îmbărbătare curg învinuirĭ şi imputărĭ care de care maĭ nebasată.

Eŭ cred, că nu pe ast fel de căĭ să îndréptă rëul deja esistent, ci prin aceea, că stând la sfat uniĭ cu alţiĭ ca fraţĭ, ne consultăm asupra leaculuĭ, prin care s'ar putea el vindeca!

Acolo, unde domnesce *totala* lipsă de respect faţă de biserică şi preot, nu numaĭ concubinatele — dle Romeo — ci chiar şi cel maĭ îngrozitor păcat monstrul înfiorător al societăţiĭ omenescĭ, *anarchismul* îşĭ póte face cuib!

Dómne feresce de ast fel de casurĭ şi eŭ cred şi îndrăsnesc a susţinea, că ast fel de parochiĭ cu ast fel de credincioşĭ şi preot nu esistă în întréga provincia mitropolitană gr. cat.

Apoĭ, că vre un preot pentru câţĭ va florenĭ saŭ 2—3 ferdele de bucate nu cunună saŭ chiar trece cu vederea pe ceĭ carĭ trăesc în concubinat, acésta încă nu-mĭ prea vine a o crede, căcĭ fie care păstor sufletesc, ştiind că are de a face cu ţeranĭ nepricepătorĭ, ştie şi aceea, că prin o ast fel de procedură numaĭ şieşĭ şĭ-ar crea greutăţĭ în parochie, ér pe viitor acestea casurĭ s'ar înmulţi căcĭ: esempla trahunt.

Nu aceste sînt motivele *principale* ale concubinatelor, nu, ci nefericitele legĭ politico-bisericescĭ. Să produc înse şi eŭ numaĭ un cas concret.

Cunosc o parochie cu un preot harnic, care în duminecĭ şi sërbătorĭ, apoĭ în tóte posturile de preste an predică poporuluĭ sëŭ cu un adevërat zel apostolic, cu autorităţile civile e prietin, ér cu poporul trăiesce în bună armonie şi cu tóte aestea sînt şepte concubinate!

A predicat preotul în biserică despre acestea păcate, în convorbirile sale private a dojenit cu blândeţă pe ceĭ păcătoşĭ, a făcut paşiĭ de lipsă în acéstă causă la primăria locală, ba chiar şi la pretorele cercual şi totuşĭ celea şepte concubinate şi azĭ esistă.

Da, esistă pe lângă tot zelul şi jertfa preotuluĭ local şi a protopopuluĭ tractual, carele încă mult a lucrat şi lucră azĭ la asigurarea moraluluĭ credincioşilor din tractul sëŭ atât în sinóde, cât şi cu ocasiunea visitaţiunilor canonice!

S'aŭ făcut legile politico-bisericescĭ, dar atuncĭ nu s'aŭ îngrijit stăpânitoriĭ nostri de croirea şi a altor legĭ, carĭ să împiedece orĭ pedepsécă urmăririle funeste a celor de întâiŭ.

Étă scuza celor păcătoşĭ şi a celor, carĭ posedând puterea esecutivă nu o pot aplica în casurĭ de concubinate. Concubinagiĭ trăesc în credinţa, că atuncĭ, când vor fi *serios* provocaţĭ a să desface, iute şi în grabă se vor duce la matriculant şi vor isprăvi cu el uşor celea de isprăvit. Până atuncĭ înse nime n'are drept a le conturba fericirea, căcĭ dór relaţiunea între eĭ este: ca ceea dintre stăpân şi servitóre orĭ viceversa! Étă uşiţile, de carĭ se folosesc aceştĭ rafinaţĭ!

Până când nu s'aŭ zëmislit legile politico-bisericescĭ, preotul în ast fel de casurĭ recurgea după ajutor la organele politice şi acestea împrăştiaŭ pe ceĭ păcătoşĭ cu puterea brachială. Azĭ înse a trecut acelea disposiţiunĭ învechite şi trăim o lume modernă, unde şi păcatele trebuesc modernisate!

Decĭ nu preotul, carele şi aşa are datorinţă destul de grea: a veghia cu ochĭ de Argus asupra moravurilor credincioşilor sëĭ, a fi focul nestingibil al credincioşilor sëĭ, ca şi cel de pe vetrele Vestalelor romane, de unde lumină se împrăştie prin cuvînt şi fapte; ci fëtul legilor politico-bisericescĭ, *care acolo, unde s'a născut ar trebui el şi înăduşit şi sugrumat!*

Nu prin învinuirĭ şi imputărĭ nedrepte am pute pune capët concubinatelor, ci *prin o procedură uniformă* cât de rigorósă a tuturor factorilor competenţĭ, a preoţilor, întru împiedecarea şi stirpirea lor.

La acésta să ne gândim cu toţiĭ şi în direcţiunea acésta să discutăm.

***Frate mic.***

## NOUTĂŢĬ.

**Întru mărirea luĭ Dumnezeŭ.** Domnul Sonu Pop-Florian, proprietar în Şomoştelnic, cu stimata soţiă, aŭ cumpërat pentru biserica nóstră un rênd complet de ornate bisericescĭ în preţ de 160 coróne. Subscrisul în numele poporuluĭ credincios aduc cea maĭ ferbinte mulţumită acesteĭ familiĭ marinimóse, carea tot de una şi-a făcut datorinţa creştinéscă când a fost vorba despre binele bisericiĭ. Dumnezeŭ să le resplătéscă, pentru acéstă faptă démnă de imitat. Şomoştelnic anul 1900. *Petru Cristea* preot gr. cat. — Binecredincioşiĭ Ĭuon Neaga şi Anisia Pop aŭ cumpërat pe sama bisericiĭ din Căţĕlul-român un rênd de vestminte bisericescĭ în preţ de 90 coróne. Dumnezeŭ să le fie mult îndurat, binecuvîntându-le înzecit rodul ostenelelor sale! În numele curatoruluĭ. Căţĕlul-român la 4 Dec. 1900. *Graţian Flonta* preot gr. cat.

**Din Archidiecesă.** Rsmul canonic *Dr. Vasile Hossu*, a fost numit curator al bisericiĭ catedrale din Blaş.

**Serată literară.** Duminecă se vor inaugura seratele literarĭ ale Casineĭ române. Va ţine conferenţă dl Dr. Augustin Bunea despre un steag românesc de 144 anĭ.

**Sfinţirea bisericiĭ din Veneţia-infer.** Duminecă în 25 Nov. n. s'a sfinţit biserica renovată din Veneţia-inf. A pontificat dl Vicariŭ Ĭacob P. Macaveiŭ cu o numërósă asistinţă. Din o lungă corespondinţă, ce primim, relevăm, că multe merite şi-a câştigat cu radicala renovare a aceste biseric dl prim-pretor pens. *Iacob Popeniciŭ*, care a desvoltat mult zel şi mult a jertfit până s'a ajuns la acest resultat. Cu multă recunoscinţă e pomenit şi dl rector seminarial *Basiliŭ Raţiŭ,* fostul vicar al Făgăraşuluĭ, care pe lângă insistinţă, îmbărbătare şi preţióse sfaturĭ, a dăruit şi banĭ pentru acéstă biserică. „Étă dar, un viŭ esemplu, despre aceea ce póte face poporul nostru şi între împrejurărĭ vitrege şi chiar cu mijlóce de tot modeste, dacă are conducëtorĭ cu tragere de inimă!" — încheie corespondentul.

**Pro memoria.** Abiturienţiĭ gimnasiuluĭ din Blaş de la 1879, întruniţĭ în numër de opt la Blaş, în 18 Septembre n. 1900, întru aducere aminte de iubiţiĭ lor colegĭ rëposaţĭ: George Muntean fost subjude regesc, Alesandru Augur fost vice-protopop, Ĭoan Habor fost preot şi Ĭoan Mărginean fost medicinist. — aŭ dăruit în favorul f. Vancean pentru ajutorarea preoţilor deficienţĭ şi f. subsidiar al cleruluĭ, în părţĭ egalĭ, sumuliţa de 55 (cincĭ zecĭ şi cincĭ) coróne; şi în specie: Nicolaŭ Nestor vicar Haţeg 25 coróne. Ĭoan Stoica vice-protopop Pogacéua 10 cor., Elie Câmpean vice-protopop Gyergyó-Szt.-Miklos 5 cor., Ştefan Lita paroch Lunca 4 cor., Ĭosif Lita paroch Icloď 4 cor., Constantin Rus paroch Posmuş 3 cor., Ĭoan Pop senior paroch Cergăul mare 2 cor. şi Ĭoan Pop jun. paroch Cuştelnic 2 cor. Acéstă învoire, să aduce şi pe acéstă cale la cunoscinţa şi celor aialţĭ 11 colegĭ absenţĭ de la numita convenire, din carĭ patru aflătorĭ în România, ca avênd voe, să se pótă asocia şi eĭ la acest dar, spre care scop cu dragoste colegială sînt rugaţĭ şi prin acésta. — *Notarul ad hoc.*

**De Ss. Sërbătorĭ,** direcţiunea posteĭ îşĭ repeţesce rugarea, ca publicul să fie cu tótă grija la spedarea pachetelor, să le trimită învelite în pânză, hârtie grósă orĭ lădĭ şi cutiĭ anume pregătite, să le lege bine cu sfargă, a căreĭ capete să le sigileze bine cu ceară. Adresa să fie precis scrisă, însemnând la oraşe maĭ marĭ strada şi numërul caseĭ. E de dorit, ca şi în lăuntru pachetuluĭ să se pună adresa, ca pentru casul, când s'ar strica saŭ rumpe embalagiul să se scie cuĭ e de a se preda pachetul.

# PARTE SCIINȚIFICĂ-LITERARĂ.

## Mama sfîntului Augustin.

### X.

(Continuare.)

De altcum, dacă i-ar fi și învins mintea óre predatu-și-ar fi și inima? Plato zice, că binele este Tatăl adevĕrului și că sufletul numaĭ prin virtute își póte desface aripile. Sfîntul Ambrosie scia tóte acestea maĭ bine de cât Plato. Și dacă înaintea luĭ nu a fost necunoscută neliniștea sufletuluĭ luĭ Augustin, maĭ puțin îĭ va fi evitat atențiunea rătĕcirea inimeĭ acestuia. Femeia aceea, care in decurs de patru-spre-zece anĭ abătu inima luĭ Augustin de la Dumnezeŭ, — îl însoțise și în Milan. El trăia și aci într'o legătură de pĕcat public cu ea. Ce folosesce între atarĭ împrejurărĭ disputa? Nu era óre cu mult maĭ bine a se ruga și a cere de la Dumnezeŭ, ca să-și recucerescă acésta inimă, — și a aștepta timpul, când lacrimile Moniceĭ vor să pregătéscă în inima luĭ Augustin acea furtună, contra căreia să nu se maĭ pótă opune?

Acesta era planul luĭ Ambrosie. Susținênd ast fel relațiunile bune cu Augustin el se arĕta, ca și când nicĭ nu ar scí de îndoielile luĭ, și încunjura orĭ ce dispută fără scop. Ambrosie nu refusa a rumpe cu mâna sa acest fruct plăcut, a căruĭ dulcéță o cunóscea, — de o cam dată înse credea că-ĭ maĭ bine să-l lase să se cócă bine. Eră Monica cunoscênd rațiunile adêncĭ ale purtăriĭ luĭ Ambrosie, — cu tóte, că doria fórte mult întórcerea luĭ Augustin — ea lăsă conducerea acesteĭ afacerĭ înțeleptuluĭ bărbat, se ruga maĭ de parte, tăcea și își vĕrsa lacrimile pĕtrundĕtóre înaintea altaruluĭ. Augustin asémĕnă pe mamă-sa cu mama vĕduvă din Naim, care înfrântă de durere, urma sicriul fiuluĭ sĕŭ și cu lacrimile sale isbuti, ca Isus să-ĭ redee copilul: „Mama mea m'a deplâns ca pe un mort, dară care trebue să fie redeșteptat, și m'a ținut în sicriul grijilor sale înaintea fețeĭ Tale, ca să zicĭ fiuluĭ vĕduveĭ: June, îțĭ zic ție, scólă-te!“ (Luca 7, 14—15). [1])

Celea, ce aŭ urmat, aŭ justificat acest plan escugetat de Ambrosie, și urmat de Monica. Cu cât Augustin înse se disputa maĭ puțin cu alțiĭ, cu atât maĭ mult se disputa cu sine însuși.

În înțelesul strict al cuvintuluĭ el să svircolia ca și morbosul, care nu-și află liniștea. Vócea consciințeĭ i-se întăria de o dată cu lacrimile mameĭ sale și furtuna în curênd erupse.

Însuși descrie acésta luptă și printr'un dialog între *patimă* și *consciință* ne arĕtă furtuna, ce începu a tulbura liniștea sufletuluĭ sĕŭ. Ĕtă dialogul:

*Patima:* O! voĭ bărbațĭ academicĭ (ast fel își zicea Augustin, când îl stăpânia patima — „așa dară nu scim nimic sigur, după ce să ne putem îndrepta viéța?“

*Consciința:* „Să cercetăm numaĭ maĭ cu diligință și să nu desperăm! Ĕtă acum nu mi-se maĭ par absurde acele locurĭ din s. Scriptură, carĭ maĭ înainte așa mi-se păreaŭ. Acelea să pot înțelege și alt cum și încă bine și cinstit. Voiŭ rĕmâné decĭ stătornic aicĭ, unde m'aŭ pus părințiĭ meĭ, până când îmĭ va resări adevĕrul curat.“

*Patima:* Dar unde să cercetez? Când să cerc adevĕrul? Ambrosie n'are timp să-mĭ vorbéscă — eŭ n'am timp să cetesc. D'apoĭ de unde să-mĭ câștig cărțile, de unde, saŭ când să le cumpĕr? — de la cine să le cumpĕr? — de la cine să le împrumut?

*Consciința:* Dar să-mĭ ieaŭ anumit timp spre acésta. Să-mĭ împărțesc bine césurile, pentru mântuirea sufletuluĭ. O frumósă radă de speranță a rĕsărit, căcĭ ĕtă religiunea catolică nu învéță ceea, ce-ĭ imputam și de ce o acusam eŭ fără temeiŭ. Să maĭ staŭ la îndoiélă a bate ca să mi-se deschidă și celealalte? Órele înainte de amézĭ mi-s ocupate cu învĕțăceiĭ — dar în celealalte ce fac? De ce să nu mĕ ocup atuncĭ cu ce-ĭ maĭ de lipsă?

*Patima:* Dar când să-mĭ fac visitele pe la amiciĭ meĭ puternicĭ, de a căror părtinire am lipsă? Când să mĕ pregătesc pentru prelegeriie plătite de învĕțăceĭ? Când să mĕ maĭ recreez, să mĕ maĭ scap de grijile sufletuluĭ obosit?

*Consciința:* Pieră tóte acestea! La o parte cu tóte nimicurile deșerte și nefolositóre! Să-mĭ pun tóte puterile numaĭ întru cercetarea adevĕruluĭ! Viéța acésta așa-ĭ de ticălósă și óra morțiĭ așa de nesigură! Dacă dă peste noĭ așa pe neașteptate, cum o să eșim din lumea acésta? Și apoĭ unde să învĕțăm celea neglese? Aŭ nu vom trebui să suferim maĭ curênd pentru trândăvia nóstră?

*Patima:* Lasă! . . . D'apoĭ dacă chiar mórtea va urma de o dată cu viéța . . . tóte grijile și neliniștile se vor sfârși, tóte! . . .

*Consciința:* Așa dară și acésta trebue cercetată!? Dar nicĭ vorbă! . . . nu se póte! . . . Dór nu în zădar s'a rĕspândit gloria auctorităţiĭ creștine peste întreg globul pămîntuluĭ? Dumnezeŭ nicĭ când nu ar fi făcut pentru noĭ atâtea minunĭ marĭ, dacă cu mórtea nóstră trupéscă s'ar sfârși și viéța sufletéscă. De ce maĭ întârziăm așa dară și nu ne lăpĕdăm de speranța acesteĭ lumĭ, ca să căutăm numaĭ pe Dumnezeŭ și viéța cea fericită?

*Patima:* Dar staĭ numaĭ! Frumóse sînt și acestea pămîntescĭ; și ele își aŭ plăcerea lor, nu chiar ne însemnată! Nu trebue să-țĭ întorcĭ așa ușor inima de la ele, că va fi rușinos a te întórce apoĭ eră la ele.

Acuși, acuși e acĭ timpul, ca să ajungĭ la vre-un oficiŭ, și apoĭ ce să maĭ și poftescĭ alta? Aĭ destuĭ amicĭ puternicĭ și fără multă ostenélă poțĭ fi chiar și președinte la tribunal. Și apoĭ dacă vreaĭ îțĭ poțĭ căpĕta o soție cu banĭ mulțĭ, din carĭ poțĭ spesa, și atuncĭ de ce să nu fiĭ fericit? Că dóră mulțĭ bărbațĭ renumițĭ și demnĭ de imitat s'aŭ dedicat filosofieĭ, deși aŭ fost însurațĭ!

*Augustin:* „Și pe când eŭ vorbiam ast fel și se schimbaŭ aceste vînturĭ bătêndu-mĭ inima acum în colo, acum în cóce, timpul trecea și eŭ întârziam de a mĕ întórce la Domnul Dumnezeul meŭ . . .“ [2])

Și într'adevĕr, ast fel începu Augustin lupta în contra consciințeĭ sale, luptă ce a durat maĭ mult de un an cu atâtea schimbărĭ îngrozitóre, și pe care ostenindu-se și sfărmându-se și nevoindu-se să se predea nu o dată s'a încercat a o înneca prin amuțirea consciințeĭ sale propriĭ.

Dar mama veghiătóre o deștepta de repețite orĭ fiind că scia bine, că în acésta furtună zace ultima speranță de mântuire, — și lupta într'adevĕr se sfârșesce cu învingere, cu o învingere înse scump plătită, dar tocmaĭ pentru acea de dóuĕ orĭ așa de gloriósă, căcĭ mult a costat-o și pe mamă, mult l'a costat și pe fiŭ. Ce spectacol fără sémĕn e acésta luptă a unuĭ om cu sine însuși — și cât de acomodată, e și pentru ca să ne arete mărirea cea adevĕrată! A cerca adevĕrul, a-l dori cu foc, a se clătina dinaintea sacrificiilor, a le aduce totuși deși între lacrimĭ, acésta zice *Seneca* într'un ton măiestos, e o privelisce démnă de Dumnezeŭ. *Ecce par Deo spectaculum: vir cum adversis compositus!* (Ĕtă privelisce démnă de Dumnezeŭ; omul liniștit și între nĕcasurĭ!) Er s. Pavel ridicându-se și maĭ pe sus și arĕtându-ne un om, ce se clătină între bine și rĕŭ, și suspină, că trebue se facă binele, dar totuși îl face înfrângêndu-șĭ firea sa, ast fel esclamă: *Spectaculum facti sumus mundo, et angelis et hominibus,* — am devenit de minune lumeĭ, și ângerilor și ómenilor!“

Dar orĭ cât de frumósă e priveliștea uneĭ atarĭ lupte, este câte ceva și maĭ frumos, a nume puterea ce o aŭ primit mamele, ca să ațițe atarĭ furtunĭ în inima fiilor lor, saŭ ca încă în légăn să sădéscă dorințe dumnezeescĭ în inimĭ, așa în cât nicĭ o patimă pămîntéscă să nu le maĭ pótă stinge, saŭ că atuncĭ, când patimile par'că tot aŭ stins, mamele prin rugăciunile lor suflă óre-șĭ cum în cea din urmă schinteiă rĕmasă sub spuză, din care, pe cum vom vedé, se póte aprinde un foc cu o flacără sublimă.

### XI.

Adevĕrata pedecă. — S. Monică o delătură. — Începutul credințeĭ luĭ Augustin. — Plato. — S. Pavel. —

— 386. —

Dacă inima luĭ Augustin ar fi fost curată, flacăra credințeĭ și a iubireĭ de Dumnezeŭ ar fi strălucit maĭ curênd în ea; el înse — pe cum scim — de 15 anĭ purta jugul uneĭ legăturĭ pĕcătóse. Acésta i-a îngreunat sufletul. Ceea ce a poftit atâta în tinerețĕ a și aflat, și dacă drumul cel periculos și lung, care ținea 600 de óre nu a îngrozit pe mama luĭ Augustin, de bună samă nu a îngrozit-o nicĭ pe mama luĭ *Adeodat.* Ea a venit după Augustin la Roma, l'a însoțit la Milan și aŭ trăit împreună acolo. Adeodat crescea sub ochiĭ lor, unindu-ĭ și legându-ĭ și maĭ strîns, prin talentul sĕŭ de timpuriŭ desvoltat. Cum să scape din starea acésta? Și fără a eși din ea cum să ajungă el la credință, la botez, la pocăință, la sfînta cuminecătură, la o viéță deplin creștinésca?

Monica nu se ocupa în gândurile eĭ de cât cu acésta. Fórte bine vedea dînsa, că lupta internă a luĭ Augustin, și-a schimbat terenul; din minte, trecu în inimă. Între el și Dumnezeŭ nu maĭ era cestiune de luminare, ci o cestiune de virtute. Lucrul acesta era evident și chiar acésta o înfricoșa pe Monica, pentru că cunoscênd ea inima luĭ Augustin, sciind ce simțeminte adêncĭ și credinciόse îl légă de mama luĭ Adeodat, de care nu va voi să se despartă, — cu fiori se întreba în sine, óre cum se va puté delătura cea din urmă și cea maĭ gróznică pedecă?

Pe lângă Augustin maĭ era atuncĭ un tinĕr, pe care îl vom cunósce maĭ bine. El se numia *Alypiu,* unul dintre ceĭ maĭ bunĭ și maĭ plăcuțĭ amicĭ aĭ luĭ. Încă în Africa l'a cunoscut pe Augustin, și a făcut legătură de amiciție cu el, revĕdêndu-l apoĭ éră-și în Roma, și neputênd trăi fără el, i-a urmat luĭ și în Milan. Augustin l'a fost tras cu sine în tóte pĕcatele sale, și totuși se maĭ ținea de el; de alt cum era un june cu rară aplicare spre virtute. În tinerețea sa avuse câte va slăbiciunĭ trecĕtóre, de carĭ se-șĭ lapĕdă cu mult dispreț și pocăință, și de atuncĭ trăia în deplina continență. Și pe Augustin îl îndemna el neîncetat să facă asemenea. Glorifica cu mare însuflețire bucuriile acesteĭ viețĭ înfrînate, înalte și spirituali, care pentru sacrificiile recerute de castitate, resplătesce cu o pace, cu o libertate și o putere, ce numaĭ în singurătate, în contemplarea adevĕruluĭ o poțĭ afla.

[1]) Confess. l. VI. c. 1.

[2]) Confess. l. VI. c. 2.

Din nenorocire Augustin era cu mult mai bolnav, de cât să fi primit sfaturile amicului sĕŭ. Legătura pĕcătósă, al căreĭ jug îl purta de 15 anĭ, aşa de necesară i-se părea, în cât fără de aceea viéţa i-s'ar fi părut o nefericire, o continuă mórte. „Credeam că fórte nefericit aşĭ fi, — zice el — dacă m'aş lipsi de îmbrăţoşerile femeiĭ, şi nicĭ nu cugetam, o Dómne! la lécul îndurărilor tale, cu care vindecĭ şi acéstă slăbiciune a nóstră . . . De bună samă Tu mī-aĭ fi dat acel dar, Dumnezeul meŭ, dacă aşĭ fi îndreptat către Tine suspinele mele din inimă şi dacă cu credinţă tare mī-aşĭ fi încredinţat Ţie necasurile mele." ¹)

(Va urma.)

## Anul 1700.

Disertaţie, de *Iacob C. Domşa* cl. a. IV. *)

A nu sci ce s'a întîmplat înainte de a te fi născut, este ca şi când aĭ fi necontenit prunc; căcĭ ce este vrîsta omuluĭ dacă memoria faptelor nóstre nu s'ar uni cu veacurile de maĭ înainte? Acest adevĕr zis de marele maestru al oratorieĭ romane m'a îndemnat a readuce în timpul de faţă unele întîmplărĭ maĭ însemnate din trecutele veacurĭ, adecă dinainte de 1700 şi de după aceea, ca ast fel legându-ne amintirea de acelea vremĭ, să învĕţăm din faptele bărbaţilor în mânile cărora de Dumnezeŭ aŭ fost încredinţate destinele bisericiĭ şi a neamuluĭ. — să învĕţăm a ne iubi maĭ pe sus de tóte credinţa, apoĭ neamul, limba dulce şi obiceiurile bune de la strămoşĭ moştenite.

Voind decĭ a schiţa în câteva note principale sf. Unire cu biserica Romeĭ falnice, — simt puterile intelectuale poticnind. Mĕ aflu tocmaĭ în posiţia aceluĭ pictor, care face portretul unuĭ model frumos; înse el nu voesce nicĭ să suprime ceva, nicĭ să adaugă prea mult, să între în prea multe amĕnunte. În un feliŭ ar vătĕma frumseţea portretuluĭ, în altul ar vĕtăma asemenea luĭ.

Şi într'adevĕr dacă esaminăm cu ochiul minţiĭ sĕrbătorescul act al sf. Unirĭ, dacă pătrundem împrejurările între carĭ s'a produs, dacă inima simţitóre va scruta profundele şi nobilele sentimente din carĭ a purces — atuncĭ un tresalt de emoţie sufletéscă ne cuprinde; şi éră-şĭ durerea şi o ceaţă deasă ne acopere ochiĭ, vĕdĕnd starea în care ne adusese rumperea de la sinul iubit al mameĭ nóstre Roma, vĕdĕnd consecinţele sfăşietor de triste, ce aŭ urmat pe tóte terenele vieţiĭ nóstre — acesteĭ rumperĭ. — Şi pĕtruns de o adevĕrată durere sufletéscă pentru biserica, neamul şi limba obidată — simţesc maĭ tare greutatea acestor urmărĭ.

E de parte de la mine gândul ca eŭ se Vĕ pun înaintea ochilor în întregitatea luĭ tristul tabloŭ al neamuluĭ nostru înainte de sf. Unire, şi nicĭ nu mĕ voiŭ încerca să Vĕ zugrăvesc marile şi multiplele binefacerĭ, carĭ prin unire revĕrsatu-s'aŭ peste biserica şi poporul nostru, care maĭ înainte şedea întru întunerec, nu, căcĭ cu mult maĭ des e întunerecul, de cât să putem vedé printr'însul biserica şi neamul nostru în tóte amĕnuntele sale, înainte de pentru noĭ epocalul an 1700, nu, căcĭ e imposibil, ca între marginile uneĭ micĭ disertaţiĭ, să adunĭ material, ce volume întregĭ ar fi în stare să umple. Mărgini-mĕ-voiŭ decĭ, ca în trăsăturĭ generale, să vĕ arĕt, pe cât îmĭ este dat, deplorabila şi fără păreche trista stare a poporuluĭ român din Ardeal, în care îl adusese desbinarea inconscientă de biserica-mamă a tuturor bisericilor, de biserica Romeĭ, cu deosebire în secliĭ, carĭ maĭ de aprópe premerg actul sf. Unirĭ. Delineavoiŭ apoĭ nóua viéţă, la carea prin actul uniriĭ rechemat a fost poporul român, ca ast fel vĕdĕndu-se abisul din care ne-a tras şi mórtea de care sf. Unire ne-a ferit, — îndreptăţită să fie preamărirea sf. Unirĭ, din partea nóstră, carĭ la a eĭ primă născută fică, la a eĭ şcólă, spiritele ni-le nutrim, îndreptăţite să fie piile aducerĭ aminte şi fiescile recunoscinţe, ce le avem faţă de înaintaşiĭ nostri, carĭ Unirea aŭ îndeplinit-o, orĭ îndeplinită conservându-o aŭ întărit'o.

Luând dar anul 1700 de centru al tabloului ce voiŭ să-l pictez, îmĭ permit maĭ întâiŭ a tracta în câte va trăsăturĭ generale, despre starea bisericéscă a Românilor din Ardeal, despre coloritul politic, naţional şi cultural ce l'a avut neamul românesc ajuns prin o fatalitate crudă sub iurisdicţia neputinciosilor patriarchĭ din Byzanţ pe timpul, când Ardealul era sub stăpânirea principilor calvinĭ. Apoĭ sub farmecul razelor încălzitóre ce le revĕrsase asupra nóstră unirea cu biserica Romeĭ, se desemn în colorile luĭ Rubens, cu gingăşia luĭ Rafael binefacerile uimitóre ce aŭ urmat pentru biserica şi pentru neamul nostru asuprit după sf. Unire. Voiŭ cânta în triste melodiĭ decadinţa nóstră după schisma bisericiĭ orientale, şi apoĭ voiŭ salta preamărind sf. Unire şi pe apostoliĭ eĭ binecuvântaţĭ de tot natul.

Cum valurile frumóse a rîuluĭ umflat de multele ploĭ, spărgĕnd zăgazurile, la început pe neobservate şi fără sgomot străbate în locul oprit, ast fel biserica rĕsăritului, aţîţată cam de prin veacul al V. de jalusia faţă de primatul de jurisdicţie al pontificeluĭ roman, începu pe încetul a clocoti de ură faţă de Papa şi sacrele Luĭ drepturĭ. Valurile patimilor se umflă pe timpul luĭ Foţie şi crescĕnd tot maĭ tare, pe vremea luĭ Mihaiĭ Cerulariul patriarchul Constantinopoleĭ să sparg şi rumpĕnd zăgazurile ce o maĭ ţinea legată de biserica romană, — să desface de ea cu desevărşire. Şi sînt de acord toţĭ scrutătoriĭ vremurilor şi a măririĭ străbune în aceea că desfacerea bisericiĭ rĕsăritului de-a apusuluĭ, a adus cu sine celea maĭ triste urmărĭ asupra poporuluĭ românesc din Ardeal. Şi aceste fice a Pandoreĭ aŭ fost: conservativismul cel fals al bisericiĭ grecesciĭ, care omóră orĭ ce tendinţă nobilă deja în începutul eĭ; decadinţa sciinţifică a cleruluĭ, începĕnd de la Mitropolit până la preotul de la sate; miseria culturală în cler şi popor; neputinţa de-a resista atacurilor celor multe îndreptate în contra bisericiĭ; perderea fruntaşilor naţiuneĭ sub influinţa împrejurărilor religióse; degenerarea literatureĭ bisericescĭ şi profane; lipsa de instrucţie în popor; decăderea rituluĭ şi a actelor plastice aplicate în serviţiul bisericiĭ; decădinţa ordurilor călugărescĭ şi în urmă durerea cea maĭ mare de aşĭ vedea biserica românéscă a sa frumósă limbă, ca şi care maĭ sonoră şi maĭ plăcută nu a semĕnat Domnul pe pămînt, — înlocuită cu limba slavică.

Între asemenea împrejurărĭ nu aŭ lipsit spiritele marĭ, carĭ întrezărind forul luminos — biserica apusuluĭ — să îndrepte corabia nóstră spre acel punct lucitor. Ast fel sub marele pontifice Inocenţie al III-lea s'a reunit cu biserica Romeĭ împreună cu întreg poporul împĕratul româno-bulgar Ioaniţiŭ, — acest perspicace domnitor a căruĭ ideal era crearea unuĭ puternic imperiŭ român, avĕnd de basă solidă credinţa bĕtrâneĭ Rome, leagănul nostru. Dar Greciĭ în următoriĭ luĭ Ioaniţiŭ nimicirá acest ideal pe care încă şi noĭ astăzĭ îl visăm. Asemenea sub Papa Eugen al IV. în sinodul icumenic de la Florenţa s'a făcut încercare de a reuni pe Românĭ dar fără resultat durabil. S'aŭ maĭ făcut şi alte încercărĭ de reunire, atât din cóce cât şi din colo de munţĭ, dar fără resultate maĭ îmbucurătóre. Aşa ne-a sciut lega cu lanţuĭ tarĭ conservativismul grecesc de stînca cea solitară!

Pĕcatul vechiŭ a adus osîndă nóuă! Căderea nóstră de la biserica Romeĭ deşi s'a întîmplat fără a nóstră consciinţă şi pe neobservate — totuşĭ urmările eĭ cu timpul aŭ devenit consciente şi observate, ma încă prea de tot consciente, şi culmea şi-aŭ ajuns-o prin subjugarea nóstră bisericéscă-politică începĕnd de după lupta de la Mohács, de când Ardealul ajunsese sub principĭ. Unde am fi noĭ astăzĭ în cultură şi civilisaţie dacă am fi ţinut rost cu popórĕle din apus? Peana orĭ căruĭ istoric nu e în stare să descrie progresul ce l'ar fi făcut neamul nostru, dacă nu s'ar fi desbinat de biserica Romeĭ, şi nicĭ cel maĭ sceptic cântător al măririĭ străbune, nu póte acoperi desastrósele şi funestele urmărĭ ce aŭ succes acesteĭ desbinărĭ . . .

Biserica rĕsărituluĭ după desfacerea eĭ de biserica apusuluĭ a ingheţat în primele fase ale desvoltăriĭ sale. Şi acest îngheţ a cuprins tóte popórĕle la rĕsărit, decĭ şi pe Românĭ din Ardeal.

Pe când sórele desvoltăriĭ şi a civilisaţieĭ apusene îşĭ revĕrsa razele binefăcĕtóre peste tóte neamurile cu adevĕrat credinciόse, — pe când căldura religieĭ şi a iubireĭ luĭ Dumnezeŭ trezise spre o nóuă viéţă întregul apus, când întunerecul dispăruse deja de prin şcóle şi institutele umanióre a popórelor prietine Romeĭ. — pe când în fine apusul devine rĕsărit cu adevĕrat, — pe atuncĭ rĕsăritul apune în propria-ĭ splendóre de odinióră, pe atuncĭ întunerecul cel maĭ din a fară cuprinde tóte neamurile, carĭ fără voia lor se făcură duşmane lumineĭ celeĭ adevĕrate; şi ele în loc de a se deştepta la glasul dulce al cetăţiĭ eterne spre o nóuă eră, să afundă tot maĭ tare în noianul regresuluĭ . . . rĕmânĕnd acolo unde aŭ fost înainte de asta cu o mie de anĭ . . . Şi acestea le confirmă istoria tótă, atât cea bisericéscă, cât şi cea culturală-evolutivă, a omenimeĭ. Ér fiind lucru natural că un membru morbos infectéză şi pe celea alalte cu carĭ e în legătură, urméză că starea anormală a bisericeĭ rĕsărituluĭ a trecut şi la Româniĭ din Ardeal.

Ajunsese Ardealul după desastrul de la Mohács sub principĭ aleşĭ. Tot în timpul acela începuse valul turbat al reformaţiuneĭ a se revĕrsa peste câmpurile pacínice a turmeĭ luĭ Christos. Şi de acésta revĕrsare nu scăpase nicĭ Ardealul. Deja în jumĕtatea a dóua a secluluĭ al 16-lea principiĭ Ardealuluĭ trec la calvinism şi de atuncĭ în colo neamul românesc e lăsat pradă urgieĭ confesionale-naţionale.

Şi în adevĕr, ca să revin la obiect starea bisericiĭ române în Ardeal de la acea vreme în cóce a fost de compătimit.

Puterea supremă bisericéscă era în mânile săboruluĭ mare. Fiinţa de faţă a Mitropolituluĭ nu era de lipsă, ca hotărîrile săboruluĭ mare să aibă putere obligătóre. Convocătorul ordinar al săboruluĭ era mitropolitul, cu atîrnarea înse de superintendentele calvinesc. Săborul mare întrunia în sine potestatea supremă, dogmatică, administrativă şi judicială bisericéscă. Şi săborul în decisurile luĭ nu avea de îndreptariŭ nicĭ credinţa, nicĭ canónele bisericiĭ orientale, cĭ dogmele şi canónele bisericiĭ calvinescĭ, căcĭ superintendentele şi sinodul general calvinesc avea dreptul de-a revedea, confirma şi reforma tóte hotărîrile.

Supus săboruluĭ mare, ca organ administrativ era mitropolitul, nu cap bisericiĭ după Pravilă, cĭ un organ esecutiv supus întru tóte săboruluĭ mare. Pe Mitropolit îl alegea clerul secular, ér nu cel regular, cum era datina în biserica rĕsărituluĭ; ér dreptul de confirmare era al principeluĭ calvinesc, care cu aceea ocasiune îĭ punea şi condiţiĭ, carĭ tăiaŭ adânc în canónele celor 7 conciliĭ ecumenice, la carĭ ţine cu atâta jalusie biserica rĕsărituluĭ.

(Va urma.)

¹) Confess. VI, 11.

*) Acésta disertaţie a fost luată ca p. 2. in programul şed. festive a tuturor institutelor ţinută în 13/IX st. n. 1900; dar din lipsa timpuluĭ nu s'a putut ceti; decĭ o daŭ publicităţiĭ, ca ceĭ chemaţĭ à o póta aprecia.

# Bibliografie.

A apărut:

**Viața și operile lui Andreiŭ Murĕșan.** Studiŭ istorico-literar de Dr. Ioan Rațiŭ, profesor. Blaș 1900. Tipografia Seminariului archidiecesan. Pag. 182. Prețul 2 cor.

Ioan Hodorean: **Biserica greco-catolică din Gherla și parochii eĭ.** Gherla 1900. O mică broșură de 64 pag. în care se cuprinde o scurtă monografie a bisericeĭ din Gherla. Prețul 80 fil. se póte procura de la Tipografia diecesană.

George Chelariŭ: **Curs elementar de Botanică și Zoologie,** pentru clasele inferióre ale școlelor medii. Brașov 1901. Partea I. prețul cor. 2·60. Edițiune ajutorată de fondul „Coresi", Brașov. Ilustrațiile multe și frumos esecutate, tiparul ma:e și cetet, limba bună românéscă.

## Posta redacțiunii.

*Preotul I.* După cum vĕ puteți convinge, v'aŭ întrecut alțiĭ. Va urma probabil în numĕrul viitor.

Dluĭ *I. P.* Ne maĭ avĕnd loc în numĕrul trecut, acum, după ce a apărut deja în tóte foile nóstre, nu maĭ putem să o publicăm, de cât în estras.

Dluĭ *Ș. E.* Corespondințele acele simplaminte le rumpĭ și aruncĭ în foc, ca lucrurĭ anonime nu merită importanță.

*Simin.* Vor urma în foița nóstră. Atâta tot. Planul celalalt rĕmâne. Salutărĭ frățescĭ!

*„Apelul"* va urma cât ce ne va concede spațiul *Colegului* în Gr. În numĕrul proxim.

Editor și redactor rĕspundĕtor:
Aurel C. Domșa.

# Inserate.



Tipografia Seminariuluĭ archidiecesan.